

Întâiul general al Novaciului. Părintele Aviației sanitare române

Adelin Ungureanu

În fiecare localitate, timpul a așezat la loc de cinste, de amintire și de evocare diverși fii ai satului, care cu vreme în urmă au făcut ceva pentru localnici ori au dus departe numele așezării natale sau prin ceea ce au realizat au devenit figuri proeminente în celebritățile lumii ce le-a fost contemporană!

Fiii Gorjului au fost mulți; pe unii vremurile i-au întipărit pe vecie în memoria generațiilor următoare, despre alții abia că-și mai amintește unul, altul cu diverse ocazii, iar poate pe cei mai mulți i-am dat uitării, deși nu asta meritau.

După ce nu mai sunt printre cei vii, despre cei dispăruți se vorbește cu puține excepții doar de bine. Dispar dușmăniile, intrigile și apucăturile de tot felul ale concitadinilor de până mai ieri, făcându-și loc regretul, durerea, aprecierea și toate alte atâtea stări pozitive, despre o ființă, despre un semen, pe care până mai ieri eram dispuși spre a-l ignora, dacă nu chiar dezaprecia. După o vreme și aceste trăiri sub impresia emoției ori a copleșitoarei tensiuni a evenimentului despărțirii de cineva cunoscut dispar. Peste ani, mai sunt doar amintirile, iar când o generație întreagă s-a dus, doar istoria va hotărî și va selecta pe cine, pentru ce, cât timp și în ce mod va mai aduce în atenția noilor generații, preocupate și acestea bineînțeles cu aspectele cotidiene ale propriei vieți, cu necazurile și ambițiile zilelor lor, reîntorcându-și poate, din când în când fața spre trecut și gândul, către cei ce au trăit pe locurile lor, au muncit și au contribuit, așa cum au putut la continuitatea vieții comunității.

În zecile de localități ale Gorjului nostru, imaginea unor localnici a fost păstrată pe cale orală ori prin alte izvoare până-n zorii celui de-al treilea mileniu. Undeva, acolo unde munții se ridică semeț, parcă vrând să dea buzna către ceruri, unde li se prelingea de sub geana înfrunzită vară și albă pe timp de iarnă, unul dintre cele mai rezezi râuri de munte, acolo viața a izbutit să răzbată continuu de mai bine de cinci secole. La umbra Parângului, de-o parte și de alta a Gilortului găsim Novacii, oamenii de la munte, reuniți azi sub aspect administrativ într-o localitate clădită pe vreo nouă vechi sate și care poartă numele unuia dintre cele mai bătrâne așezări dintre acestea, vechiul sat Novaci sau Novaci-Români așa cum s-a numit cu preponderență din primii ani ai veacului al XIX-lea, în contextul migrației păstorilor ardeleni dinspre Mărginimea Sibiului, aceia care fondau o nouă așezare, lângă cea strămoșească (autohtonă) și căreia, după o a doua nominalizare i-au spus Novaci-Străini.

Sunt mulți novăceni cărora, colegii generației noastre le păstrează-n amintire numele, faptele și poate și obiceiurile. Dintre aceștia, am ales pentru aceste rânduri, pe unul despre care, unii poate c-au uitat ori alții nu-și prea

mai amintesc sau chiar nu știu mare lucru, însă originea lor, interesul pentru trecut, profesia și pasiunea-i îndeamnă să încerce să afle câte ceva. L-am ales pe Generalul Dr. Virgil Răduțescu. Așa cum am și intitulat materialul, în centrul acestuia se află un general al armatei române, cel de dinainte novăcean, care a dobândit această onoare. Familia Răduțescu a apărut la Novaci în jurul jumătății secolului al XIX-lea. Ion Răduțescu tatăl generalului era originar de undeva din Arcanii-Gorjului, unde crescuse într-o familie cu mai mulți copii ai soților Păuna și pare-se Nicolae Răduțescu. Tatăl Ion a plecat de mic de-acasă și a lucrat o vreme ca și *copist* pe la Tismana, în structurile de conducere ale Plaselor Ocolu și Vulcan, apoi după satisfacerea stagiului militar a dobândit o slujbă ceva mai bună. În cele din urmă ajunge la Novaci și devine controlor (inspector) financiar. Pe vremea aceea Novaciul era centru de plasă, ca unitate administrativă supralocală. Aici una dintre învățătoarele școlii din comună era Paulina Urechescu, fiica unor săteni din comuna Urechești, aflată undeva între Târgu Jiu și Rovinari. Paulina studiasse în școala primară a satului natal și apoi la o școală de fete din Tg-Jiu, vreme în care, mama sa muncea pe la gospodăriile orășenilor, pentru a-și putea ține copiii aflați acasă. Fie la Novaci, fie mai înainte la Târgu Jiu ori prin alte locuri, cei doi se cunosc și se căsătoresc, având împreună la Novaci o familie cu cinci copii.

La 4 noiembrie 1888, în vremea Primarului Ion Gh. Preoteșescu se naște cel de-al doilea copil al tinerei familii, pe care părinții l-au botezat Virgil.

Anii de școală primară sunt parcurși în Novaciul natal, iar liceul departe de casă, tocmai la Severin, într-una dintre cele mai vechi instituții de învățământ la acest nivel din Oltenia, fiind vorba de Liceul „Traian”. La un an după mișcările țărănești din 1907, tânărul Virgil se prezintă la București pentru a participa la concursul de admitere, organizat de către facultatea de medicină. Mare a fost surpriza pentru familia sa, iar vestea se răspândește repede de-a lungul Gilortului, cât îi Novaciul de lung, că băiatul învățătoarei Paulina Răduțescu intrase printre primii la medicină. Iar novăcenii aveau de ce să fie bucuroși. Era un prim dar hotărât pas, către o carieră de excepție. Cinci ani mai târziu, tânărul Virgil era absolvent al facultății, spre bucuria tuturor apropiaților, inclusiv a celor ce-i fuseseră profesori și colegi în anii de studii. „D. Răduțescu Virgiliu susținând cu succes teza de doctorat, după cum se constată din prescriptul-verbal al juriului de promoțiune No. 718 din 12 Martie 1915, are dreptul de a primi diploma de doctor în medicină dela Universitatea din București. Ministerul, în baza avizului dat de consiliul sanitar superior prin jurnalul No.86 din 1 Decembrie 1915, a acordat d-lui dr. Răduțescu Virgiliu, dreptul de liberă practică a medicinei în țară. Aceasta se publică spre cunoștința generală”¹ Tânărul gorjean devenise doctor cu acte în regulă. Alese să studieze și radiologia în paralel cu ortopedia. Prima era o știință relativ nouă, așa încât puțini erau medici români la vremea

¹ Monitorul Oficial, Regatul României nr.278/sâmbătă 12 (25) Martie 1916

aceea, care parcurseseră acest domeniu. Am putea spune că avea să înceapă o carieră extraordinară și așa a fost, însă debutul pe tărâmul medicinei, activitatea propriu-zisă de tratare și salvare a vieții semenilor începuse deja și nu în condiții lesnicioase!

Încă din anii studenției, înainte cu un an ca lumea să intre în cel mai mare conflict armat de până atunci, Răduțescu este desemnat să meargă în Plasa Segarcea unde izbucnise o mare epidemie în rândul populației autohtone. Acolo pune bazele unui *Lazaret de holerici* și pornește mai mult singur prin satele de câmpie pentru a vaccina toată populația și pentru a ține sub control sănătatea oamenilor. În cele din urmă munca tânărului student gorjean și a întregului colectiv dă roade, mai ales că se desfășura în condiții pline de neajunsuri și igienă precară. Ulterior este decorat cu „Crucea Meritul Sanitar” și felicitat personal de către Doctorul Cantacuzino.² Își începuse excelent activitatea profesională, chiar înainte de vreme. Meritele aveau să fi recunoscute, iar așteptările confirmate. La 25 de ani se descurcase asemeni unor doctori cu experiență. Mănat de dorința afirmării, atașamentul pentru activitatea pe care-o făcea dar mai ales de necazurile oamenilor își duce la bun sfârșit misiunea. Vestea despre ceea ce făcuse ajungea până la granițele țării, acasă la părinți; în vremea aceea Novaciul fiind localitate de frontieră. Tot ca student, știm că a participat și la Războiul din 1913, încheiat cu pacea de la București, în urma căruia Cadrilaterul revenea teritoriului românesc. De acolo s-a și întors accidentat, însă și-a reluat studiile și activitățile specifice destul de repede, după revenirea-n țară!

Începea războiul, după anii de neutralitate România hotărăște să-și îndrepte armele contra Germaniei și aliaților acesteia. Deși era condusă de un rege cu origini prusace, decizia politico-militară aleasă se dovedea peste doi ani a fi fost cea corect aleasă.

În teribilul an din istoria românilor 1917, în vreme ce aproximativ trei sferturi din teritoriul de atunci al țării fusese ocupat, iar Iașii redeveneau capitală românească, tânărul doctor Răduțescu era departe de locurile natale, aflate sub administrație străină în zona Mărășeștilor, la datorie. După ce fusese implicat în tratarea bolnavilor în urmă epidemiilor succesive și intense apărute, precum cele de tifos exantematic și mai apoi scorbut-ul, după tratarea soldaților răniți în luptele de la Porumbacu i se încredințează două regimente ale armatei române, unde se ocupă personal de tratarea și evacuarea răniților din linia frontului de la Mărășești. După terminarea războiului, este încadrat ca medic la Spitalul Militar din București, pentru ca peste câțiva ani lucrați aici să fie selecționat pentru a participa la o specializare medicală în capitala Franței. Inițial aceasta trebuia să dureze până la un an și jumătate, însă datorită implicării în activitatea din Paris și a insistențelor medicilor francezi, stadiul de practică s-a prelungit succesiv depășind trei ani de zile. Acolo, în Clinica de chirurgie și ortopedie

---

² Memoriu biografic însemnări ale G-ral Maior Dr. Răduțescu Virgiliu

coordonată de profesorul Duval, căruia-i va rămâne apropiat și recunoscător toată viața își perfecționează cunoștințele teoretice și practice. Lucrează alături de zeci de specialiști francezi la Spitalul Vaugirard³ și pe lângă activitatea medicală propriu-zisă începe și activitatea de cercetare în domeniul ortopediei, participând la conferințe și efectuând studii și experimente, aspecte asupra cărora voi reveni cu aprecierile.

Virgil Răduțescu – în jurul vârstei de 45 de ani

Cu un an înainte de reîntoarcerea în România, statul nostru îl desemnează ca și coraportor al delegației României la cel de-al III-lea Congres internațional de medicină și farmacie militară Paris-1925, raportul științific fiind întocmit prin colaborarea dintre medicii francezi și români. Revenit în țară-și reia activitatea medicală la Spitalul Militar din capitală. Aici inițiază înființarea unui Serviciu de

³ Ibidem

chirurgie-ortopedie militară, o astfel de secție neexistând în România. Depune-n acest sens dosarul cu nr.24023/1927 la Ministerul Războiului și în ciuda avizelor și a aprobării documentației, serviciul respectiv nu se poate înființa. Cinci ani mai târziu, doctorul Răduțescu adoptă o nouă strategie în acest sens și după întocmirea întregii documentații se înfățișează, la 12 mai, atunci când prinde momentul oportun, personal ministrului de război, căruia-i explică nu doar consistența, ci și însemnătatea unei secții sanitare de chirurgie ortopedică. Prin D.M. nr.600 din 25 mai 1932, în cadrul Spitalului Militar din București se înființa Serviciul Chirurgie-ortopedică, funcționând ca prim serviciu specializat în acest domeniu al armatei române. Primul șef al serviciului nou înființat era numit, doctorul Răduțescu din Novaci. În paralel, acesta obține și calificarea de medic balneolog definitiv, ocupându-se în anii următori de efectele apelor lacurilor de la malul mării, precum și activitate didactică fiind pentru câțiva ani și cadru didactic, atât la Școala de aplicațiuni sanitare pentru medici, cât și în cadrul Societății naționale „Crucea Roșie”.⁴

26 Februarie 1926 L hopital de Vaugirard. Dr. Răduțescu se află pe al II-lea rând de jos, fiind al IV-lea medic de la stânga la dreapta

Vreme de patru ani doctorul Răduțescu este detașat ca Medic de Comandament, coordonând activitatea medicală la o divizie militară foarte numeroasă de lângă București. Descoperă aici ceva ce-l îngrijorează imens. Știa

4 Ibidem

de afecțiunile paludice ale celor ce trăiau ori satisfăceau diverse stagii: soldați, gradați, familiile lor, personalul angajat sau localnicii din jur. Gravă era și extincția boli, militarii după ce se reîntorceau acasă, răspândeau afecțiunea în vetrele satelor natale. Pornește o muncă ambițioasă, iar cu ajutorul doctorilor din subordine, an de an numărul îmbolnăvirilor scade considerabil, iar către 1937, statisticile indicau faptul că boala era doar rar diagnosticată. Reîntors la Spitalul Militar, își va desfășura activitatea în Pavilionul nou construit, iar cum dr. Răduțescu era și reprezentantul sanitarilor militari în consiliul Casei de Economii a Ofițerilor din România, obținând de la aceasta finanțare, pentru înființarea în pavilionul nominalizat a unui serviciu de consultații și tratamente deschis militarilor și familiilor acestora cu mai multe specializări (chirurgie, ortopedie, interne, o.r.l., radiologie, etc)⁵, devenind foarte popular în rândul corpului ofițeresc și al armatei în general.

Următorii ani au fost de asemenea de intensă preocupare în dezvoltarea medicinei militare și nu numai, așa cum von constata. În anul 1938, dr. Virgil Răduțescu devine medicul șef al Marinei militare. Specializările sale în domeniul chirurgiei, al ortopediei și al balneorologiei, precum și rezultatele obținute îl recomandau pentru această funcție. Un an mai târziu trece de la medicina marină la cea aeronautică. Este numit Director general și urmează să coordoneze activitatea Direcției sanitare din cadrul Ministerului aerului și marinei. Din această funcție începe lupta pentru realizarea unui serviciu de aviație sanitară, practic un precursor sub alte dimensiuni al SMURD-ului⁶ de astăzi. Dacă pentru celelalte inițiative, sefi îi mai puseseră tot felul de piedici, așa încât durase ani de zile, până la fructificarea inițiativelor sale, acum din noua funcție ministerială, în colaborare excelentă cu ministrul, la 12 ianuarie 1940 înregistra documentația necesară înființării Aviației Sanitare române, cu atribuții de intervenție rapidă și în zone greu accesibile pentru tratarea de urgență, ridicarea și transportarea bolnavilor ori a accidentaților, către centre medicale specializate. Nu durează nici două săptămâni, iar conducerea ministerului decide înființarea serviciului care va avea ca obiect de activitate transportul aerian sanitar al oamenilor răniți ori bolnavi foarte grav. La puține zile, primele avioane sanitare românești se

⁵ ibidem

⁶ Extras din documentația depusă la 12 ianuarie pentru înființarea Aviației sanitare „Formațiunile de Aviație Sanitară depind din punct de vedere al conducerii și tehnic sanitar, direct de Direcția sanitară a M.A.M., fiind atașate administrativ pe lângă Aviația Comercială. – Aceste formațiuni se organizează în Escadrile Sanitare, de 10-15 avioane, după necesități. – Escadrilele se repartizează Centrelor de Aviație Sanitară. – Centrele de Aviație Sanitară vor fi în număr de 3 și anume: la București, Cluj și Iași, adică în Centrele Universitare unde se află cele mai renumite Clinici Medico-Chirurgicale, Spitale și Sanatorii (Studiu Relativ la înființarea Aviației Sanitare înreg cu nr.2044/12.01.1940, Secțiunea a II-a Organizarea)”; Extras din Decizia Ministrului de înființare a Aviației Sanitare „Se înființează pe data de 15 ianuarie 1940, Aviația Sanitară care va funcționa în compunerea Direcției Sanitare din Ministerul Aerului și Marinei (Decizia nr.708/23.01.1940, art.1)”.

înălțau de pe Aeroportul Băneasa.⁷ Personal îmi permit să-l numesc pe doctorul Răduțescu drept părintele aviației sanitare din România. El a fost inițiatorul și totodată cel ce s-a ocupat de întocmirea documentației și a făcut tot posibilul pentru concretizarea inițiativei sale. Repet, este vorba de o părere personală, pe care o asum și o susțin!

Medicul V. Răduțescu, după ce pune pe picioare, mai exact deschide orizontul ridicării spre cer a avioanelor militare sanitare, își îndreaptă atenția către asistența sanitară de pe întinsul apei. Aviația era încă un domeniu în continuă expansiune, nu trecuse nici măcar o jumătate de veac, de la ridicarea-n văzduh a primului aparat de zbor autentic, pe când sub aspect naval, oamenii navigau de mii de ani.

Dr. Răduțescu ia inițiativa înființării așa-ziselor Spitale plutitoare și se ocupă personal de reamenajarea și dotarea navelor: Principele Mircea și Principele Carol cu săli de operație, aparatură chirurgicală, paturi, personal specializat și toate câte erau necesare funcționării unei unități spitalicești, pe întinsul apelor. Din presa vremii, aflat la vârsta senectuții, acolo la Novaci în căsuța părinților, medicul gorjean nota o însemnare a ziarelor vremurilor anilor *40 „Colonelul(ul) Răduțescu Virgil, medic șef al Marinei, cu energie de fier, cu o competență medicală neegalată, și cu un spirit organizatoric desăvârșit, a amenajat navele spital, încât să corespundă celor mai moderne cerințe”⁸. Omul acesta-și punea amprenta decisiv asupra primelor spitale mobile din România. Era inițiatorul, promotorul și practic supravehetorul primelor spitale aeriene și marine din România. Faptul că era născut în Gorjul nostru constituie un motiv de mândrie și apreciere și totodată un model pentru lumea medicală de aici.

Cel de-al doilea război mondial a necesitat aportul doctorului Răduțescu pe liniile frontului. În 1942 este alături de Armata de uscat, iar peste puțin timp medic general al serviciului medical al Armatei a IV-a română. În plin război decide și acționează pentru înființarea unor spitale de campanie, dându-și seama de eficiența sporită în tratarea răniților acestor unități, dacă se intervenea pe cât de repede posibil. Realizează aceste unități la Astaban în Crimeea și la Marfovka în Peninsula Cherci în mai 1942 sau doi ani mai târziu la Bacău. Tot în 1944, Doctorul Virgil Răduțescu, originar din Novacii – Gorjului, în vârstă de 56 de ani, după ce trecuse prin toate gradele militare, îl obține pe cel de General al Armatei Române.⁹ Era primul General, care se născuse și învățase în anii copilăriei la Novaci. Era un fiu al localității și totodată al Gorjului, demn de respectul contemporanilor și al urmașilor.

Pe tărâmul activității științifice Dr. Virgil Răduțescu a publicat mai multe

7 Memoriu biografic însemnări ale G-ral Maior Dr. Răduțescu Virgiliu

8 Verbiceanu Marius (corespondent de război) – Marea noastră. Revista Ligii navale române, septembrie-octombrie 1941, nr.9-10, p.194, art. Marina noastră în războiul Reîntregirii

9 Memoriu biografic însemnări ale G-ral Maior Dr. Răduțescu Virgiliu

studii precum: „La reduction des fractures sous l'écran radioscopique (200 pg., 125 fig., edit. Mason Paris, 1928). Radiodiagnosticul leziunilor corpului, în colab. cu profesorul G. Severeanu (92 pg., 72fig., București 1915). Kistul hidatic pulmonar, în colab. cu dr. St. G. Popescu (72pg., 32 fig., București, 1930). Tratatamentul rațional al fracturilor tibio-tarsiene („Cilnica” Revistă medicală, 1928). Tratatamentul facturii Monteggia („România medicală”, 1930). Maladia lui Schlatter-Osgood („Revista de hidrologie medicală și climatologie”, 1931). Factorii naturali care determină virtuțile terapeutice ale stațiunii balneo-climaterice Tekirghiol-Movilă („Revista de hidrologie medicală și climatologie”, 1928). Fals urinar, retenție de urină cu spasm uretral (din „Activitatea medico chirurgicală” a Spitalului Corp I Armată, 1920). Hernie voluminoasă, inguino-scrotală dreaptă cecală și apendicită herniară (din „Activitatea medico chirurgicală” a Spitalului Corp I Armată, 1930).¹⁰ Conform aceluiași însemnări Generalul Dr. Răduțescu a participat și la două Congrese pe linie medicală, astfel la Iași în 1954 a prezentat un studiu intitulat *Aparatele provizorii de contenția fracturilor pentru transportul răniților, în timp de război, de la locul de rănire până la formațiunile sanitare și tratament*, iar la al III-lea Congres internațional de medicină militară de la Paris din 1925, așa cum deja am precizat fusese coraportor din partea țării noastre. Unele dintre lucrările sale au fost traduse în câteva limbi și au fost utilizate ca material didactic sau aplicativ în alte centre medicale ale lumii. Altele au constituit punct de plecare în diverse cercetări sau dezbateri. A participat la diverse perfecționări și studii în peste 10 centre medicale, majoritatea din Franța dar și la noi în țară, iar pe parcursul activității sale a acumulat în timp peste 15 funcții în domeniul medical și administrativ militar ori conex acestuia.

Atunci când cel ce-i fusese practic coordonator al activității de perfecționare din Franța și care se implicase personal în prelungirea duratei stagiului românului la clinicile din capitala *Hexagonului*, Dr. Pierre Duval venise la București într-o vizită pe tărâm medical, dr. Răduțescu îl însoțise în toate destinațiile de la spitalele bucureștene. Iată ce scris-a presa vremii la una dintre vizitele de lucru „La clinica ginecologică de sub conducerea d-lui prof. Daniel, dela Spitalul Coțlea, a avut loc astăzi dimineață o demonstrație operatorie făcută de marele chirurg francez dr. Pierre Duval... Erau de față următorii profesori și doctori practicieni: Daniel, șeful clinicei, Hortolomei, Bacaloglu, Traian Nasta, col Drăguțescu (corect Răduțescu),... Tache Frumușanu, Petulian,..”¹¹

În timpul celui de-al doilea război mondial, în două rânduri de la Berlin au sosit diplomele de felicitare, sub semnătura directă a Fuhrer-ului, a dr. Răduțescu din Novaci, pentru activitatea depusă pe linie medicală. În fond munca unui doctor este una pur umană. Iar Generalul Răduțescu toată viața a făcut ce a învățat i-a

10 Lucrări pe teren științific, însemnări de G-ral Maior Dr. Răduțescu Virgiliu

11 Adevărul din 29 aprilie 1936, art. Celebrul chirurg francez Pierre Duval a operat azi dimineață la spitalul Coțlea

---

tratat pe oameni și a salvat vieți. A făcut în mod direct și-n repetate rânduri, mai ales pe front, atât în primul cât și în cel mai din urmă război al omenirii, direct pe front, acolo și atunci când intervenția medicului era salutară și putea echivala cu viața sau moartea rănitului, cu infirmitatea sau sănătatea. A primit de asemenea înscrisuri de felicitare și mulțumire pentru ceea ce făcuse în medicina românească de la ultimii trei suverani ai României: Regii Ferdinand, Carol al II-lea și Mihai.

Generalul dr. Virgil Răduțescu s-a stins din viață la Novaci, în toamna anului 1980. A fost înmormântat în Cimitirul de lângă Biserica din centrul localității, iar la câteva decenii după moartea sa, în urma inițiativei ing. Gheorghe Cuțuliga, administrația locală i-a acordat titlul de cetățean de onoare postmortem.

Activitatea sa, mult mai extinsă decât a fost expusă în aceste rânduri, acțiunile energice de intervenție rapidă pe câmpul de luptă, specializarea și reprezentarea țării în capitala Franței și inițiativele creării Aviației sanitare și a Spitalelor plutitoare ne obligă, pe noi ceilalți gorjeni să facem câte ceva, așa încât lumea medicală și nu numai să nu-l lase uitării!